

دانشگاه هرمزگان

دانشکده ی علوم انسانی

واحد بین الملل قشم

پایان نامه برای دریافت درجه ی کارشناسی ارشد در رشته ی زبان و ادبیات فارسی

عنوان :

فانتزی در قصه های عامیانه ی هرمزگان

استاد راهنما :

دکتر فرامرز خجسته

استاد مشاور :

دکتر مصطفی صدیقی

نگارش :

مریم بهمنی چاهستانی

اردیبهشت 1390

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه هرمزگان

دانشکده ی علوم انسانی

گروه زبان و ادبیات فارسی

واحد بین الملل قشم

پایان نامه برای دریافت درجه ی کارشناسی ارشد در رشته ی زبان و ادبیات فارسی

عنوان :

فانتزی در قصه های عامیانه ی هرمزگان

استاد راهنما :

دکتر فرامرز خجسته

استاد مشاور :

دکتر مصطفی صدیقی

نگارش :

مریم بهمنی چاهستانی

اردیبهشت 1390

به نام خدا

صور تجلسه دفاعیه پایان نامه کارشناسی ارشد

با عنایت به آیین نامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد، جلسه دفاعیه پایان نامه کارشناسی ارشد خانم مریم بهمنی چاهستانی به شماره دانشجویی 884910014 در رشته زبان و ادبیات فارسی با عنوان " فانتزی در قصه های عامیانه هرمزگان" در تاریخ 90/2/29 در محل دانشگاه هرمزگان واحد بین الملل قشم با حضور هیات داوران برگزار گردید و بر اساس کیفیت پایان نامه، ارائه دفاعیه و نحوه پاسخ به سوالات، پایان نامه مورد قبول هیات داوران قرار گرفت و نمره پایان نامه (نمره به عدد و حروف نوشته شود) ۱۸۱۵۵ اعلام گردید.

امضاء	دانشگاه	نام و نام خانوادگی	مشخصات هیات داوران
	هرمزگان	آقای دکتر فرامرز خجسته	استاد راهنما
	هرمزگان	آقای دکتر مصطفی صدیقی	استاد مشاور اول استاد مشاور دوم
	"	آقای دکتر اسداله نوروزی	استاد داور داخلی
	بیمارستان	آقای دکتر محمود کمالی	استاد داور خارجی
	هرمزگان	آقای مهندس رسول اعتمادی پور	نماینده تحصیلات تکمیلی

نام و نام خانوادگی
مدیر تحصیلات تکمیلی
امضاء

اینجانب مریم بهمنی چاهستانی دانشجوی ورودی سال ۸۹-۱۳۸۸ مقطع کارشناسی ارشد رشته ی زبان و ادبیات فارسی متعهد می شوم چنانچه براساس مطالب پایان نامه ی خود اقدام به انتشارمقاله ، کتاب و ... نمایم ضمن مطلع کردن استاد راهنما ، با نظر ایشان به نشر ، کتاب و مقاله و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مقدم بر نام خود مبادرت کنم .

نام و نام خانوادگی : مریم بهمنی چاهستانی

امضا

اینجانب مریم بهمنی چاهستانی دانشجوی ورودی سال ۸۹-۱۳۸۸ مقطع کارشناسی ارشد رشته ی زبان و ادبیات فارسی گواهی می کنم چنانچه در پایان نامه ی خود از فکر ، ایده و نوشته ی دیگری بهره گرفته ام ، با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و مأخذ را نیز در جای مناسب ذکر کرده ام ، بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده ی خویش می دانم و جوابگوی آن خواهم بود .

نام و نام خانوادگی : مریم بهمنی چاهستانی

امضا

تقدیم به ستارگان فروزان وجودم

به نخستین آموزگاران حیاتم

به روح ملکوتی پدر بزرگووارم ، کسی که تمام آرزوهایم دیدن دوباره ی

اوست

به مادر فداکارم ، او که هم نفس سکوت دریایی من است

به آنان که همواره مربی تلاش و استقامت در همه ی دشواری های زندگی ام بودند، هستند

و خواهند بود.

و

به همسر مهربانم او که همیشه یاور من است و یکتا گوهر وجودم پسر عزیزم محمود

که قلم این اندیشه را به دستم دادند .

سپاسگزاری :

سپاس ، ایزد دانا و توانا او که برترین راهنما در مدرسه ی زیستن است. در آغاز بر خود لازم می دانم از استادان ارجمندم و عزیزانی که در جمع آوری این اثر همکاری صمیمانه داشته اند ، تشکر و قدردانی نمایم و موفقیت روزافزون آن بزرگان را در پیشبرد ادبیات کهن ایران زمین ، از آفریننده ی معرفت درخواست کنم . از استاد راهنمای گرانقدرم ، آقای دکتر فرامرز خجسته که در جمع آوری این اثر مشوق اصلی بنده بودند ، و با دقت و ظرافت از نخستین قدم های این پژوهش تا نقطه ی فرجام آن با سعه ی صدر و رهنمودهایشان مرا در ادامه راه دل گرم ساختند . همچنین از درایت استاد مشاور صبورم آقای دکتر مصطفی صدیقی که با مطالعه ی متن پژوهش نکته هایی مفید ارائه کردند ، و از استادان بخش ادبیات فارسی آقایان : دکتر اسداله نوروزی ، دکتر جواد دهقانپیان ، دکتر حشمت اله آذرمان و از خانم دکتر فرانک جهانگرد که با گشاده رویی تمام مرا همراهی کردند و از کلاسشان درس ایثار و محبت را فرا گرفتم .

اعتراف می کنم که صبر و تحمل خانواده ام به خصوص پسرم این توفیق را به من ارزانی نمود ، که بتوانم پایان نامه ی کارشناسی ارشد خود را به اتمام برسانم . در این جا می خواهم با یگانه چراغ روشن وجودم ، با کسی که در تمام زندگی ام ، عطر امید را بر دلم می افشاند سخن بگویم: « آن گاه که به اطرافم نظاره می کنم ، موفقیت و شادابی تو جانم را لطف و صفایی دیگر می دهد ، لحظه ای به خود می آیم که سر را برای شکرگزاری بر سجاده ی عشق الهی نهاده و جان و روح را از باده ی یاد او ، سیراب می نمایم . فرزندم ، امید به تو بود که این نیرو را به من داد ؛ تا بتوانم در این مدت تمام دشواری های نوشتن پایان نامه را تحمل کنم » .

« ای تک ستاره ی حیاتم ، هر چه در کتاب ها گشتم که شاید جمله ای پیدا کنم ؛ تا بتواند احساسات قلبی من را بیان کند نیافتم ، فقط می توانم بگویم که تا پایان دنیا ، «دوستت دارم» و تولدت را همراه با گل های باغ صمیمیت و صفا تبریک می گویم و از خداوند متعال می خواهم ؛ که همواره شاد و موفق و کامیاب باشی » .

مریم بهمنی چاهستانی

اردیبهشت ماه 1390

چکیده :

فانتزی در لغت به معنی وهم و خیال است و در ساختار ادبی گونه ای است که از عناصر خیالی و غیر واقعی در آن به عنوان درون مایه ی اصلی استفاده می شود . آثاری که از واقعیت به دور است و با پناه بردن به نیروی تخیل سعی دارد ؛ تا واقعیت ها را در جهان غیر واقعی بازسازی نماید . به سخن دیگر فانتزی به معنای تخیل ، رویا ، خواب و خیال ، تصویر ذهنی شگفت انگیز و نا آشنا و در اصطلاح ادبیات امروز داستانی است با کارکردهای شگفت انگیز ، نا- آشنا اما قانونمند .

هرمزگان به عنوان یکی از نواحی سرزمین کهن و متمدن ایران از نظر قصه های عامیانه پربار و غنی است ؛ اگرچه نویسندگان و روایت کنندگان این آثار معلوم نیستند ؛ اما ، بعضی از قصه های عامیانه استان توانسته با بهره مندی از عناصر تخیل حال و هوای گذشته ، شیوه زندگی ، طرز تفکر و گرایش فکری این دیار را به خوبی نمایان سازد .

ثبت و ضبط افسانه ها ، آداب بومی و محلی در جاودانگی و هویت بومی هر منطقه ، گامی استوار است و در باز شناساندن جلوه های ادبی ، هنری و فرهنگی آن خطه ، ارزشمند است .

این پژوهش برآن است ؛ تا نخست با مطالعه در منابع معتبر ، نظری درباره ی فانتزی دهد ، انواع فانتزی را معرفی کند ، سپس با تحلیل قصه هایی که از مناطق مختلف استان هرمزگان دارد به استخراج عناصر فانتاستیک و خیال پردازانه ی آن ها بپردازد ، و این قصه ها را براساس نوع فانتزی به کار رفته در آن ها دسته بندی کند . برای این منظور از هر یک از این مناطق (بشاگرد ، میناب ، رودان ، رودخانه ، حاجی آباد ، بستک ، بندرعباس ، قشم ، خمیر ، پارسیان ، لنگه و . . .) قصه های عامیانه را برگزیده است ؛ تا حاصل پژوهش را بتوان به سراسر هرمزگان تعمیم داد .

این رساله در پنج فصل تنظیم شده است ، فصل اول : کلیات ، فصل دوم : فانتزی و گونه های آن ، فصل سوم : قصه های عامیانه و فرهنگ و ادبیات هرمزگان ، فصل چهارم : فانتزی در قصه های عامیانه هرمزگان و فصل پنجم: نتیجه گیری و در پایان نیز کتابشناسی ذکر شده است .

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
1	فصل اول : کلیات
2	1-1- مقدمه
4	2-1- ضرورت تحقیق
4	3-1- اهداف تحقیق
5	4-1- فرضیه های تحقیق
5	5-1- سوال تحقیق
5	6-1- پیشینه علمی
6	7-1- روش تحقیق
7	فصل دوم : فانتزی و گونه های آن
8	درآمد
8	1-2- فانتزی
12	2-2- تخیل علمی
13	3-2- ربط و پیوند فانتزی و تخیل
14	4-2- انواع تخیل
14	1-4-2- تخیل هستی شناسی
14	2-4-2- تخیل فانتاستیک
15	3-4-2- تخیل کاربردی
15	5-2- تخیل در فانتزی
15	1-5-2- تخیل کنشی
15	2-5-2- تخیل کنش گری
16	3-5-2- تخیل شی جادویی
16	4-5-2- تخیل مکان و زمان
16	5-5-2- زمان فانتاستیک
16	6-5-2- تخیل زبانی
17	6-2- انواع فانتزی

- 17..... فانتزی جانوری 1-6-2
- 17..... فانتزی با عناصری از داستان های کهن 2-6-2
- 18..... فانتزی اسباب بازی 3-6-2
- 18..... فانتزی گیاهی 4-6-2
- 19..... فانتزی حماسی یا اسطوره ای 5-6-2
- 19..... فانتزی تمثیلی 6-6-2
- 20..... فانتزی آینده نگر 7-6-2
- 20..... فانتزی خواب و رویا 8-6-2
- 20..... فانتزی آگاهی گر 9-6-2
- 20..... فانتزی سفر در زمان 10-6-2
- 21..... فانتزی کارآگاهی 11-6-2
- 21..... فانتزی علمی تخیلی 12-6-2
- 21..... فانتزی تاریخی – اسطوره ای 13-6-2
- 22..... فانتزی آدمک ها 14-6-2
- 22..... فانتزی شمشیر و جادوگری 15-6-2
- 22..... فانتزی نوجوان 16-6-2
- 23..... فانتزی عاشقانه 17-6-2
- 23..... فانتزی اهریمنی 18-6-2
- 23..... پیشینه فانتزی نویسی در غرب 7-2
- 32..... فانتزی در ایران 8-2
- 34..... فصل سوم : فرهنگ ، ادبیات ، افسانه ها و قصه های عامیانه ی هرمزگان**
- 35..... درآمد
- 35..... وضعیت فرهنگی هرمزگان 1-3
- 35..... تاریخ و فرهنگ 1-1-3
- 36..... آداب و رسوم 2-1-3
- 36..... عروسی 1-2-1-3
- 37..... زار 2-2-1-3
- 37..... نوروز صیاد 3-2-1-3
- 37..... اعضا 4-2-1-3

- 38..... 3-1-2-5- برقع
- 38..... 3-1-2-6- پوشش زنان
- 38..... 3-1-3- انواع گویش های محلی
- 38..... 3-4- ادبیات شفاهی
- 39..... 3-5- ادبیات هرمزگان
- 40..... 3-6- افسانه های هرمزگان
- 41..... 3-6-1- هورمودر یا حورمودر
- 41..... 3-6-2- قبله دعا
- 41..... 3-6-3- غراب شیطان
- 42..... 3-6-4- بپ دریا
- 43..... 3-6-5- أم الداس
- 44..... 3-7- قصه های عامیانه
- 47..... 3-8- انواع قصه های عامیانه
- 47..... 3-8-1- اسطوره
- 48..... 3-8-2- افسانه
- 49..... 3-8-3- فابل
- 50..... فصل چهارم : فانتزی در قصه های عامیانه هرمزگان**
- 51..... درآمد

4-1 فانتزی اساطیری

- 52..... 1- شیطان و پیرزن ؛ مکر انسان دوپا
- 54..... 2- پسر چوپان و شیطان ؛ دوستی با شیطان
- 56..... 3- عقل آدمیزاد ؛ دانای کل
- 60..... 4- اژدها و خمره ی طلا ؛ در آرزوی گنج بی رنج

4-2 فانتزی جادویی

- 63..... 1- قصه ی گاو زرد ؛ سیندرلایی دیگر
- 68..... 2- منقل ؛ تصور ناممکن
- 69..... 3- پادشاه و دختر دیوش ؛ هیولایی در هیأت آدمی
- 73..... 4- خداداد ؛ هدیه ی آسمانی

- 5-شاه نیل ؛ نیم انسان نیم جادو.....74
- 6-محمدک و مادر بزرگش ؛ کلاه سخنگو80
- 7-ملای جادوگر ؛ رسیدن به دختر پادشاه در قبال سر ملا83
- 8-پدر شش دختران ؛ خوشه ی مروارید85
- 9-جوان و سه اسب ؛ اسب های سحر آمیز89

3-4 فانتزی اساطیری - جادویی

- 1-تخم سیمرغ و پادشاه ؛ به دنبال کیمیا92
- 2-ملک محمد ؛ مهر برادری95
- 3-کره اسب پرآن ؛ رسیدن به آرزوی بزرگ98

4-4 فانتزی اساطیری - عاشقانه

- 1-قصر مکلل الجواهر ؛ عشقی که هر ناممکنی را ممکن ساخت102

5-4 فانتزی مسخ و تبدیل انسان به حیوان و برعکس آن

- 1-پسر بلبل گشته ؛ بلبل آواز خوان106
- 2-پادشاه و آهو ؛ عشق پادشاه109

6-4 فانتزی جن و انسان رؤیا اندیش؛ فانتزی با عناصر قصه های کهن

- 1-جنی که نمی خواست وارد کیسه شود ؛ آینه ی واقعی که جنیان را تسلیم آدمی می کند112

7-4 فانتزی جانوری تمثیلی

- 1-شیر و روباه ؛ عاقبت طمع کار.....115
- 2-شیر و روباه و سه گاو ؛ تفرقه معادل مرگ117
- 3-خرس و میمون ؛ دوستی ناسازها118
- 4-رمله ی کبوتر ؛ ساده لوح120
- 5-بخت خود ؛ در جستجوی بخت123
- 6-مکر روباه ؛ نیرنگ چهار پای مکار.....125
- 7-پیرمرد و چوپان و مار ؛ حیات طمع127

129 فصل پنجم: نتیجه گیری

- 5-1- نتیجه گیری130
- کتابشناسی136

فصل اول : کلیات

1-1 مقدمه :

فانتزی سفری به درون ذهن نیمه آگاه با یک تحلیل روانکاوانه است که می تواند از راه ادبیات داستانی مخاطب خود را تغییر دهد . آثار وهمی ، ترس آور ، جادویی و رویایی را می شود در فانتزی به صورت قصه ای توصیف کرد .

«فانتزی ، دستاورد واکنش هنرمندان اروپا - به ویژه انگلستان - نسبت به سلطه خرد گرایی است که از قرن هفده میلادی آغاز می شود . پشتوانه ی فکری انسان در عصر رواج فانتزی ، علم و واقعیت گرایی است . فانتزی پسایند اسطوره ها ، حماسه های ملی ، افسانه ها و افسانه های پریان صاحب مؤلف است . « (نعمت اللهی ، 1385 : 93) .

در دنیای فانتزی می توان به موجوداتی برخورد کرد که کارهای خارق العاده انجام می دهند و مانند ما زندگی می کنند . همچنین می گویند : «ساختار دنیای فانتزی با جهان واقعی ما متفاوت است ؛ اما ساکنانش زنان و مردانی مانند خود ما هستند ، آن گونه که ما زندگی می کنیم آنان زندگی می کنند . دنیای فانتزی دنیایی است که هر غیر ممکنی در آن ممکن می شود ، پس به این ترتیب با دنیای فانتزی واقع گرایانه برخورد می شود چرا که فراتر از جهان واقعی ما را نشان می دهد . در جهان فانتزی عناصر غیر واقعی در دنیای واقعی نفوذ می کند یا اصلاً فرا واقعی است که در آن شخصیت ها یا عوامل واقعی حضور دارند . گاه شخصیت محوری این فانتزی ها انسان ها ، گاه حیوانات و گاه موجودات فرا واقعی هستند ولی آنچه شخصیت های فانتزی را از قصه های کهن جدا می کند تک بعدی نبودن آن هاست . در فانتزی ما با شخصیت های چند بعدی روبرو هستیم که حتی وقتی انسان نیستند نمادی از انسان و ویژگی های گوناگون او هستند . « (تالکین ، 1385 : 23-13) .

یکی از عوامل مهم در ساخت دنیای فانتزی رابطه ی واقعیت و خیال است ، انگار که این دو عامل در ساختار فانتزی آن چنان در یکدیگر ریشه تنیده اند که یکی شده اند . باید دانست که دنیای تخیل در کودکان پربار است ؛ به این دلیل است که بیشتر آثاری که برای کودکان نوشته شده در این ژانر قرار دارد ؛ و می توان گفت یکی از مهم ترین قالب های ادبیات کودکان فانتزی است ، همان طور که خانم قزل ایغ نوشتند:

« فانتزی سبب می گردد که کودکان بتوانند قوه تخیل خود را شکوفا سازند و باعث گسترش کنجکاو و تقویت حس جستجو گرانه ی آن ها می شود ؛ چرا که فضای فانتزی با شگفتی و تعجب و درنگ همراه است و این امر سبب می شود ، کودک به قوه تخیل خود رجوع کند و مسائل شگفت انگیز فانتزی را همان گونه که هست بپذیرد . و این امر سبب فعالیت ذهن او می شود . بسیاری از اتفاقات فانتزی غیر قابل توضیح است ولی با این همه کودکان آن ها را باور دارند و خود را به این آثار می - سپارند . « (قزل ایغ ، 1388 : 157)

ادبیات فانتزی محدود به سنین خاصی نیست ، برای مثال : مجموعه «هری پاتر» یا «ارباب حلقه-ها» آثاری فاخر و ارزشمند هستند که مخاطبان زیادی در بین بزرگسالان یا نوجوانان دارند .

فانتزی ها از نظر درون مایه ، موضوع ، طرح و شخصیت پردازی ، طبقه بندی های گوناگونی دارند ؛ نویسنده ای به این مسئله اشاره می کند که : «درون مایه ی این فانتزی ها عمدتاً دل مشغولی ها و آرمان های انسان های این عصر و زمانه است .» (قزل ایاغ ، 1388 : 157)

جداکردن این فانتزی ها به عنوان موضوع و درون مایه گاهی مشکل می شود چراکه هر گاه این طبقه بندی های یکی شوند هر یک می توانند جای دیگری را بگیرند ؛ اما خانم ثریا قزل ایاغ می گویند : «معروف ترین تقسیمات فانتزی ها از نظر درون مایه و محتوا عبارتند از : فانتزی های اسطوره ای و پهلوانی ، فلسفی ، تمثیلی ، عشق و دوستی و ...» (همان)

قصه ها هر چه باشند و از هر سرزمینی که برخاسته باشند همه و همه بیانگر آمال و آرزوهای بشری اند . از غم عشق ، شهد وصال و ... سخن می گویند و از به جهت آمیختگی با فرهنگ و زندگی های مختلف نامکرند و شیرین و شنیدنی .

قصه های جن و پری از قدیم در میان آدمیان رواج داشته است اما دقیقاً نمی توان دانست که این داستان های تخیلی از کی آغاز شده است . آن زمان که انسان ها به دور از هیاهوی زندگی ماشینی با صفا و صمیمیت در کنار هم زندگی می کردند و در تلخی ها و شیرینی های زندگی با هم شریک بودند . در آن شب های تاریک و به دور از مزاحمت لامپ های خیره کننده در کنار چراغ های نفتی حلقه وار می نشستند و شب های سرد و دراز زمستان را با گفتن قصه های خیالی که از درونشان سرچشمه می گرفت به صبح می رساندند ، افسانه هایی که با کمی دقت و تأمل ، هر یک بیانگر حوادث ، ظلم ها ، خوشی ها و شادی های آن روزگار است .

این قصه ها و افسانه ها که نسل به نسل سینه به سینه نقل شده در رگه های شخصیتی این مردم جان گرفته ؛ چرا که همدم شادی ها و ناخوشی هایشان بوده و مانند نزدیک ترین کس آنان با روح و روان این مردم در آمیخته است .

مردم عامی این قصه ها را می سازند و به آن می پردازند و هم آنان هستند که گاه با روایت هایشان ، گوشه های دلنشینی از آیین ها و باورها و اعتقادات خود را به آیندگان انتقال می دهند و یادآور آزادگی و بالندگی نسل بشر می شوند ، حتی اگر خرافات در آن ریشه دوانده باشد ، که این چنین است باز واقعیت های بومی و فکری و اصالت مردمان این سامان را روایت می کنند .

نکته مهمی که در مورد قصه های این استان باید مد نظر داشت این است ، که اشیا و مکان های این استان با قصه ها ارتباط تنگاتنگی دارند ؛ زیرا در این استان اشیا و مکانی یافت نمی شود که قصه ای در دل خود نپرورانده باشد ، مانند : قصه های شاه پریان ، منقل ، پادشاه و آهو و

آن چه که در پیش رو دارید بخش کوچکی از قصه ها ، افسانه ها و باورهای مردم هرمزگان است . قصه هایی که روایتگر تاریخ و اجتماعات مردمان این خطه است . افسانه هایی که هر کدام زبان مستقیم و بی واسطه ی واقعیت های سیر فکری مردمان گذشته را به صورت شفاهی تا زمان ما انتقال داده است و این ادبیات شفاهی و غیر رسمی که در محاورات مردم شکل خود را پیدا کرده است نیاز دارد که دوباره بازنگری و بازنویسی شود .

با توجه به اهمیت این قصه ها یا به طور کلی تاریخ شفاهی هرمزگان ، نویسنده بر این باور است ، که در این پژوهش خلاصه ی قصه ها به همراه عناصر فانتاستیک و انواع فانتزی در قصه های عامیانه ی هرمزگان مشخصو ثبت نماید ، که اگر این قصه ها مکتوب نگردد ، با گذشت زمان کم کم به دست فراموشی سپرده می شود ؛ زیرا مادر بزرگ ها و پدر بزرگ های فداکار با رفتنشان این تاریخ شفاهی را نیز با خود به دل خاک می برند و باید دانست که قلم زدن در این وادی ادبی و خلق آثار ارزنده در این حوزه ، نیازمند تحقیق و پژوهش گسترده است .

2-1- ضرورت تحقیق :

پژوهش نظام مند در فرهنگ و ادبیات هرمزگان هنوز در آغاز راه است . بخش اعظم تجلی فرهنگی و ادبی هرمزگان ؛ همچون بسیاری از نواحی بکر دیگر ، شفاهی بوده است . این ویژگی ، خود یکی از دلایل فقدان توجه کافی پژوهشگران به ادبیات این اقلیم به شمار می رود . پژوهش حاضر از آن جا که می کوشد تا حدی این کم توجهی را جبران کند حایز اهمیت است . از سوی دیگر بازخوانی و کاوش گنجینه های ادبی و فرهنگی کهن با رویکردی نوین همچون وجه فانتزی و خیال پردازانه ، ضرورتی انکار ناپذیر است .

در این پژوهش نمونه هایی از قصه های رایج در هر یک از مناطق (بشاگرد ، میناب ، خمیر ، رودان ، درتوجان ، پارسیان ، بستک ، قشم ، لنگه ، حاجی آباد و بندرعباس و . . .) که دارای عناصر فانتزی و فانتاستیک هستند ، مورد بررسی قرار می گیرد ؛ چرا که مطالعه قصه های عامیانه با رویکردهای جدید یکی از ضرورت های پژوهشی در دانشگاه ها است . با این تحقیق به محققان و نویسندگان ادبیات کودک و نوجوان یاری می شود که برای خلق داستان ها با زمینه های بومی و عناصر آشنا از گنجینه های قصه- های فانتاستیک نواحی ایران بهره بگیرند. از طرفی با این پژوهش می توان جستجویی در ذخیره ی ذهنی نیاکانمان و جامعه ی آرمانی و آرزوهایشان انجام داد و پی برد که دنیا را چگونه می دیدند .

3-1- اهداف تحقیق

هدف از این تحقیق در گام نخست بررسی انواع فانتزی و عناصر فانتاستیک و نوع تخیل به کار رفته در قصه های عامیانه هرمزگان است ؛ تا جرعه ای برای به حرکت در آوردن نویسندگان فهیم جوان باشد و این قصه ها جایگاه واقعی خود را در ادبیات هرمزگان پیدا کنند. در گام دوم فراهم ساختن زمینه ی

پژوهشی بر ادبیات عامیانه هرمزگان با رویکردهای نوین است . کانون پرورشی فکری کودکان و نوجوانان ، سازمان میراث فرهنگی و اداره کل ارشاد اسلامی به عنوان متولیان امر فرهنگ استان می توانند ، ضمن حمایت از این پژوهش ها در جهت ترغیب پژوهشگرهای بومی ، از یافته های آن در تحقیقات کاربردی و برنامه ریزی ها نیز سود جویند .

4-1 فرضیه های تحقیق

در این پژوهش به نظر می رسد که :

- 1- باورهای بومی مردم هرمزگان در وجه فانتاستیک قصه های عامیانه به خوبی تجلی یافته است .
- 2- عناصر فانتزی در قصه های عامیانه استان هرمزگان غالباً از نوع عشق و دوستی ، جادویی و جن و پری است .
- 3- طرح فانتزی های هرمزگان از نوع ساده است .

5-1 سوال تحقیق :

چون این پایان نامه توصیفی تحلیلی است ، بر خلاف پژوهش های مساله محور ، بر مساله ویژه ای تمرکز نمی کند ؛ اما ، برای روشن شدن مسیر پژوهش توجه به این سؤالات می تواند مفید باشد :

- 1- آیا قصه های مناطق مختلف هرمزگان از منظر فانتزی قابل طبقه بندی به گروه ها و دسته های متفاوتی هستند ؟
- 2- چه نوع فانتزی در این قصه ها بیشتر تکرار شده است ؟
- 3- شگردهای موجود در قصه های عامیانه هرمزگان برای پیوند دنیای فروتر (واقعی) با دنیای فراتر (فانتاستیک) کدام است ؟
- 4- طرح فانتزی های هرمزگان از چه نوع می باشد ؟ (ساده یا تودرتو)
- 5- نوع تخیل به کار رفته در فانتزی های هرمزگان کدام است ؟

6-1 پیشینه علمی :

در زمینه ی فانتزی در قصه های عامیانه ی استان هرمزگان هیچ تحقیق مستقلی صورت نگرفته است و می توان گفت تاکنون اثری مکتوب و جامع منتشر نشده است ؛ اما ، در زمینه ی گردآوری و بازنویسی قصه های عامیانه استان کوشش هایی شده است که از آن میان می توان به قصه های «مردم درتوجان» از «فرخنده پیشدادفر» ، «قصه ها و افسانه های مردم هرمزگان» از «سهراب سعیدی» ، «هفتاد افسانه از افسانه های بندرخمیر» از «سید عبدالجلیل قتالی» و . . . اشاره کرد که در این آثار به عناصر فانتزی ، آنچه که در این پژوهش مورد نظر است ؛ اشاره نشده است .

در باب فانتزی و مباحث نظری آن ، در ایران به جز کتاب ارزشمند «فانتزی در ادبیات کودکان» از «محمد محمدی» که در سال 1378 منتشر شده کتاب مستقل دیگری چاپ نشده است . محمدی در این کتاب کوشیده است نظریه های مختلف کارکرد فانتزی و دسته بندی انواع آن را در جهان غرب بیان کند و نمونه هایی از داستان های فانتاستیک کودکان را تحلیل و بررسی نماید . اما مقالات پراکنده در نشریات به ویژه در کتاب «ماه کودک و نوجوان» دیده می شود ، که به دو مقاله از مقالات مهم فانتزی به قرار ذیل می توان اشاره کرد :

1. مقاله «فرا فانتزی و فانتزی نو» از «فرحناز صدیقی مقدم» در کتاب «ماه کودک و نوجوان» شماره 140 : 35-39 ، که در این مقاله نگارنده به تحلیل و بررسی ریشه ها ، داستان ها و دنیای فانتزی نو به عناصر تخیلی داستان های فرا فانتزی و فضای انتخاب شده و سبک اثر در این گونه داستان ها می پردازد .

2. مقاله «فانتزی و کودکان» از «جی . آر . آر . تالکین» ترجمه «غلام صراف» در کتاب «ماه و کودک و نوجوان» شماره ی 106 – 105 – 104 : 126-137 ، که در این مقاله نویسنده کوشیده است تا فانتزی در دنیای کودکان را شرح و پیوند کودک را با دنیای فانتزی بررسی کند .

مطالعه متون کلاسیک ادب فارسی از منظر فانتزی و تحلیل عناصر فانتاستیک و خیال پردازانه آن متون نیز در یکی ، دو پژوهش جدید دیده می شود که از آن میان کتاب «فانتزی در شاهنامه» از «علی اصغر- صدیقی» ، به تحلیل داستان های فانتاستیک شاهنامه پرداخته است و چند پایان نامه دانشجویی در مقطع کارشناسی ارشد نیز با تحلیل آثاری چون «گرساسب نامه» ، «اسکندر نامه» و «هفت پیکر» بر پایه ی همین دیدگاه در حال انجام است .

7-1 روش تحقیق

روش پژوهش ما در این پایان نامه توصیفی تحلیلی است ؛ چرا که پژوهشگر در پدیده های فانتزی دخل و تصرفی نمی کند ؛ بلکه صرفاً به توصیف پدیده ها می پردازد و بر اساس منابع و اطلاعات موجود آن را ارزیابی می کند است و همچنین در سطحی بالاتر علاوه بر ارزیابی پدیده ها به تحلیل آن ها می - پردازد . در این تحقیق از روش کتابخانه ای و سندکاوی برای بیان انواع فانتزی و آشکار کردن عناصر فانتاستیک پر کاربرد در قصه های عامیانه هرمزگان استفاده خواهد شد ؛ تا از این طریق اطلاعات مورد نظر گرد آوری و سازماندهی شود ؛ اما روش جمع آوری قصه های عامیانه استان بدین گونه بوده است که: یک سری قصه ها از کتاب ها و نشریات داخلی استان مربوط به سازمان میراث فرهنگی و اداره ی فرهنگ و ارشاد اسلامی بوده است و اندکی از قصه ها به شکل میدانی ، از نقل قول های افراد کهن سال ، که عمدتاً این پژوهش متکی بر قصه های مکتوب استانی بوده است .

فصل دوم :

فانتزی و گونه های آن

درآمد

در این فصل به چیستی فانتزی، گونه‌های آن و پیشینه‌ی فانتزی نویسی در غرب و ایران پرداخته می‌شود. فانتزی پدیده‌ای جدید است؛ اما، عناصری که در آن استفاده می‌شود به قدمت انسان و تخیل انسانی، قدیمی است. انسان نیاز به شگفتی دارد، که فانتزی بخشی از این پدیده را تأمین می‌کند. فانتزی می‌تواند هر چیز جز کسالت و خستگی باشد. در روشن‌ترین معنا، فانتزی گونه‌ای هنر است، که شگفتی، خوشی و هیجان همراه با جزئیاتش را بیان می‌کند. لذا بیهوده نیست، اگر گفته شود: ادبیات ما تشنه‌ی داستان‌های فانتزی است، برای این که بتوان این عطش را بر طرف کرد، قلم زدن در این ژانر ادبی و خلق آثار قابل اعتماد در این حوزه، نیازمند تحقیق و پژوهش است؛ که سعی می‌شود در این فصل به آن پرداخته شود.

2-1- فانتزی

فانتزی، زبان هنری است که تک‌تک اجزاء آن در عالم واقعی وجود دارد، وقتی این اجزا در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند ما را به دنیای فراتر و شگفت‌انگیزتر و لطیف‌تر وارد می‌کند، دنیایی که نه هست و نه می‌تواند باشد. فانتزی قادر است جهانی را به تصویر بکشد، که بر خلاف جهان واقعی باشد. در کتاب فانتزی در شاهنامه آمده است: «آثاری تخیلی فضایی نا آشنا مثل: زمان‌ها و دنیاهای دیگر با شخصیت‌ها یا موجودات غیر طبیعی و فرا طبیعی دارند، که از این طریق تاثیر گذار هستند. فانتزی آثاری تخیلی، وهمی، غریب، دگر جهانی، فرا طبیعی، رمزی، ترس‌آور، جادویی، غیر قابل توضیح، شگفت، رویاگون می‌باشد.» (صدیقی، 1385: 20)

بنابراین می‌توان گفت فانتزی عبارت است از: جابه‌جایی واقعیت‌ها به دور از کسالت، بازی خیال و اشتیاق برای آن چیزهایی که کمبود است. فانتزی در حقیقت اغراق مسئله‌ای است که از راه ادبیات داستانی نشان داده می‌شود، یعنی مسئله‌ای با همان تفسیر یا تفسیر مجدد از واقعیت فانتزی که جهان را با نشان‌های عجیبی تقلید می‌کند. این تقلید نگرش تخیلی به یک جامعه‌ی ایده‌آل است، لذا فانتزی تقلید آن چه که هست و درک نمی‌شود، نیست؛ بلکه دریافت آن چیزهایی است که هنوز ناشناخته است.

برای یافتن تعریف دقیق‌تر فانتزی، توجه به خلق فانتزی مهم‌ترین مسئله‌ای است که بایستی مورد توجه قرار بگیرد، فانتزی ابعاد جدیدی از یک واقعیت را بیان می‌کند. شامل کنش‌ها، شخصیت‌ها، فضا سازی و پدیده‌هایی است که در شرایط عادی و یا در جریان معمولی رویدادهای آدمی غیر ممکن است. فانتزی فراتر از یک واقعیت است. در فانتزی هرچیزی حتی افسانه سازی یا موضوع غیرطبیعی باید محسوس، قابل لمس، تجربه شده، پاسخ‌گو و واقعی به نظر آید. همچنین فانتزی را در داستان‌های